

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM C.</i> MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаі Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE "SIGHT WORD" READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatoliy: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikoletta: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN

Nagy Nikoletta

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
nikoletta.nagy1994@gmail.com

Abstract

Proper development of communication competence plays an important role in social integration. It is considered to be a key competence both in Hungary and Ukraine, so the compulsory school education plays a major role in its development. My research was focused on finding a link between classroom work organization and the students' verbal activity. I considered verbal activity a condition for communication development. The conclusions were drawn from the analysis of the observed classes and the analysed audio material I recorded in the classroom. The results supported my hypothesis that frontal organization of classes offers less opportunities for learners to exhibit verbal activity, including the development of communication competence compared to small-groups and couple-oriented lessons. This can be the basis for further research on the proper development of communication competence.

Key words: communication competence, classroom work organization, communication development.

Absztrakt

A kommunikációs kompetencia megfelelő fejlettsége fontos szerepet játszik a társadalomba való beilleszkedésben. A készséget Magyarországon és Ukrajnába egyaránt a kulcskompetenciák közé sorolják, így fejlesztésében nagy szerepet kap a kötelező iskolai oktatás. Kutatásom arra irányult, hogy összefüggést keressek a tanórai munkaszervezés és a tanulók verbális aktivitása között. A verbális aktivitást mint a kommunikációs fejlődés feltételét vettem alapul. A következtetések megfogalmazása egyrészt a megfigyelt órák, másrészt az általam levezetett órák lejegyzett hanganyagának elemzése alapján történt. Az eredmények alátámasztották hipotézisemet, mely szerint a frontális óraszervezés kevesebb lehetőséget nyújt a tanulók számára verbális aktivitásra, így a kommunikációs kompetencia fejlődéséhez is a kiscsoportos és páros munkaszervezésű órákhoz képest. Ez a kommunikációs kompetencia megfelelő fejlődése érdekében további kutatások alapja lehet.

Kulcsszavak: kommunikációs kompetencia, tanórai munkaszervezés, kommunikációfejlesztés.

Bevezetés

Tanítói képesítéssel rendelkező pedagógusként fontosnak tartom az önfejlesztést, az önreflexiót, a mérésekkel, kutatásokkal, megfigyelésekkel való alátámasztását annak, hogy az oktatási folyamat hogyan tehető eredményesebbé. A megfigyelések, tevékenységek közben szerzett tapasztalatok egyfajta visszajelzésként szolgálnak a pedagógus számára, hogy az általa választott munkaszervezési forma, módszer, kommunikáció eléri-e célját, kellően hatékony-e, megvalósul-e általa a tanulók kompetenciáinak minél teljesebb kibontakoztatása.

E szempontokat alapul véve, szakdolgozatom keretében annak vizsgálatát tűztem ki célul, hogy a tanórai munkaszervezési forma megválasztása befolyásolja-e az anyanyelvi (kommunikációs) kompetencia fejlődését, van-e ezeknek az osztályszervezési formáknak hatása a tanulók

beszédfejlődésére. Jelen publikáció a dolgozatírás közben szerzett tapasztalataimat összegzi.

A társadalomba való beilleszkedés és érvényesülés szempontjából rendkívül nagy szerepe van a megfelelő kommunikációs készségnek, az anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációt a kulcskompetenciák között elsőként említi a szakirodalom. Jelentőségénél fogva a vonatkozó irodalom száma is magas (Antalné Szabó Á., Oláh F., Sáfrányné Molnár M., Szőke-Milinte E., Tuba M.). A tanulmány első részében a fogalmakat értelmezem, majd a dolgozatírás során végzett megfigyeléseim, próbatanításom eredményeit ismertetem.

A vizsgálat alapjául Antalné Szabó Ágnes hasonló jellegű kutatásai szolgáltak. Hipotézisem az volt, hogy a nem frontális munkaszervezésű tanórák több lehetőséget nyújtanak a tanulók számára a megszólalásra, ami jobb beszédfejlődési feltételeket teremt.

A kompetencia fogalma, területei

A *kompetencia* kifejezést Noam Chomsky használta először 1965-ben (Chomsky 1965). Ebből indul ki a kompetenciafogalom fejlődéstörténete mind a nyelvtudomány, mind a pszichológia, mind a pedagógia területén (Szabó 2010). A szó eredeti, szótári értelemben vett jelentése megfelelés egymásnak, összetartás. Így tartalmazza azt a jelentésmozzanatot is, hogy nem egy dologról van szó, hanem az együttes jelenlétéről valaminek (Szebedy 2009, Szabó 2010). A szó jelentéseiből a mai nyelvhasználatban a „valamire képes, képesség” áll legközelebb. Ugyanakkor jelent még illetékeséget, hozzáértést, szakértelmet és adottságot is (ÉKSz. 2003).

A szakirodalom úgy értelmezi a kompetenciát, mint az egyén cselekvésre való képességét. Ennek két összetevője van: egyrészt az eredet, másrészt az eredmény alkotja a jelenséget. Az eredet összetevői a jártasságok, a készségek, az egyszerű és a komplex képességek, a motívumok, amelyek hierarchikus felépítésű rendszerben ragadhatók meg. A kompetencia eredményszemléletének a lényege pedig az, hogy a cselekvés végeredményét – mint produktumot – tekinti kiindulópontnak. Így a kompetenciát a teljesítményképes tudáshoz kötik (Szabó 2010).

A kompetencia területeinek tanulmányozása és feltárása már a 90-es évek elején elkezdődött. A kulcskompetenciák meghatározásával a DeSeCo program (Defining and Selecting Key Competencies; 1997–2002) foglalkozott (Rychen és Salganik 2003, Lakatosné Török és Kárpáti 2009), lényegében a társadalomban való érvényesüléshez szükséges elemekként

és egy összefüggő rendszerként értelmezik (Rychen és Salganik 2003, Lakatosné Török és Kárpáti 2009).

Kulcskompetenciaként Magyarországon a Nemzeti alaptanterv (2012) a következőket sorolja fel: anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, természettudományos és technikai kompetenciák, digitális kompetencia, szociális és állampolgári kompetenciák, kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, a hatékony, önálló tanulás kompetenciája (NAT 2012). Az Európához való integrálódás jegyében ezek a tartományok hasonlóképpen jelennek meg az ukrainai oktatást szabályozó törvényekben, minden eddiginél hangsúlyozottabban a 2017-ben elfogadott és 2018-ban bevezetett Új ukrán iskola koncepciójában. Különbségek a kompetenciák értelmezésében figyelhetők meg, illetve a prioritások kiemelésben (pl. az anyanyelvi kommunikációt az államnyelven való kommunikációval helyettesíti, hangsúlyozva annak elsődlegességét).

A kulcskompetenciák tehát azon kompetenciák összessége, melyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az egyén foglalkoztatható legyen. Ez az attitűdök, készségek többfunkciós egysége, melyek megfelelő fejlettsége elengedhetetlen az egyén önmegvalósításához a felnőtt élet során. Kialakításuk a kötelező oktatás, illetve képzés során valósul meg (Nagy 2000, Hajduné 2004, NAT 2012).

Az anyanyelvi (kommunikációs) kompetencia

A kommunikációs kompetencia mint kulcskompetencia az emberi élet minden területére kiterjed, mindennapi tevékenységünk során is jelentős szerepet játszik. A problémamegoldást igénylő helyzetekben is alkalmazzuk, hiszen e kompetenciához szorosan kapcsolódik a kommunikáció tevékenysége és képessége. A problémamegoldó folyamat részben vagy teljesen kommunikációs folyamat (Horányi 2001, Szőke-Milinte 2012).

A kommunikációs kompetencia az a komponenskészlet, mely a motiváció, képesség és tudás elemeiből szerveződik, és a viselkedés egyik megnyilvánulása a legkülönbözőbb élethelyzetekben. Mint alapkompétencia lehetővé teszi az összes többi kompetencia eredményes működését. A kognitív kommunikáció funkcióit tekintve az információ felvételét, feldolgozását és szimbólumokkal való közlését foglalja magába. A kognitív kommunikáció folyamatában gondolkodunk, továbbá a tanulás és az ismeretszerzés is bekövetkezik (Nagy 2000, Szőke-Milinte 2012).

Az iskolai anyanyelvi nevelés során a kommunikációs kompetencia fejlesztése a következő területeken valósul meg: beszédértés, szövegértés, szóbeli és írásbeli kifejezőképesség (szövegalkotás), nyelvhasználat. E kompetenciaterületek azonban nemcsak a tanóra kereti között, de az oktatási folyamat egésze során alakulnak, így az iskolai közeg, az iskolai kommunikációs helyzetek, a tanárok vezetési stílusa, a tanórai beszédtevékenység, az óraszervezési formák mind nagy szerepet játszanak fejlődésükben.

A tanár beszéde, egész beszédviselkedése nagyban meghatározza a gyerekek beszédtevékenységét is, különösen alsó tagozatban. A tanári beszédviselkedés egy hármasság egység elegyeként jelenik meg a tanórán: nyelv, beszéd, viselkedés együttese, mely verbális formában nyilvánul meg (Herbszt 2011).

A tanórai beszédtevékenység által egyrészt képet alkothatunk a tanulók beszédképességéről, másrészt lehetőségünk van ezeket különböző módokon, eljárásokkal, munkaszervezési formákkal fejleszteni (Gósy 2005, Raátz 2005, Asztalos 2015).

A pedagógiai megfigyelés és próbatanítás körülményei

Hipotézisem, hogy a nem frontális munkaszervezésű tanórák több lehetőséget nyújtanak a tanulók számára a megszólalásra, ami jobb beszédfejlődési feltételeket teremt.

Ennek alátámasztására pedagógiai gyakorlatom során 2017-ben a Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskola 3. A és 3. B osztályaiban pedagógiai megfigyelést és próbatanítást végeztem. A két osztályba összesen 20 gyerek jár. Kitűzött célomnak megfelelően előbb frontális munkaszervezésű órákon végeztem irányított megfigyelést. 6 frontális munkaszervezésű órát hospitáltam, melyekről az iskolai gyakorlatvezető tanár hozzájárulásával hangfelvételt is készítettem. A hangfelvételekről jegyzőkönyv készült, a hangfelvételek teljes anyagát lejegyeztem.

Hogy összevethető adataim legyenek, s választ kapjak, mennyiben segítheti a kommunikációs kompetenciák fejlesztését a nem frontális szervezésű óra, két tanórát terveztem és vezettem le az A, illetve B osztályokban, melyen kiscsoportokban és párokban dolgoztak a tanulók.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy előzetesen tájékoztam, nem szokatlan-e a gyerekek számára a csoportos munkaszervezés, esetleg visszavetetheti-e ez aktivitásukat. Mint kiderült, gyakorta dolgoznak párban és kiscsoportokban, időnként vetélkedőket is rendeznek az osztályban.

A megtartott órákról szintén hangfelvétel készült, melyet lejegyeztem. Az adatokat minden óra esetében külön elemeztem, megszámláltam,

hány alkalommal szólalnak meg összesen a tanulók és hány alkalommal a tanár a tanórák leforgása alatt, megvizsgáltam a beszédfordulók hosszát, az elhangzott szavak számát, a tanár és tanulók által használt szavak mennyiségét külön-külön, majd összehasonlítottam a különböző munkaszervezésű órák adatait. Kitértem a nagyarányú eltérések lehetséges okaira. A megfigyelés és próbatanítás eredményeit a továbbiakban ismertetem.

A tanórai kommunikáció vizsgálata a frontális szervezésű órákon

A frontálisan szervezett óra az az órátípus, melynél a tanulók párhuzamosan, egyidejűleg és azonos ütemben haladnak az órai munka során. Korábbi kutatások alátámasztják, hogy a frontálisan szervezett órán nem csak az irányító szerep a tanáré, de a központi szerep is (Falus 2003).

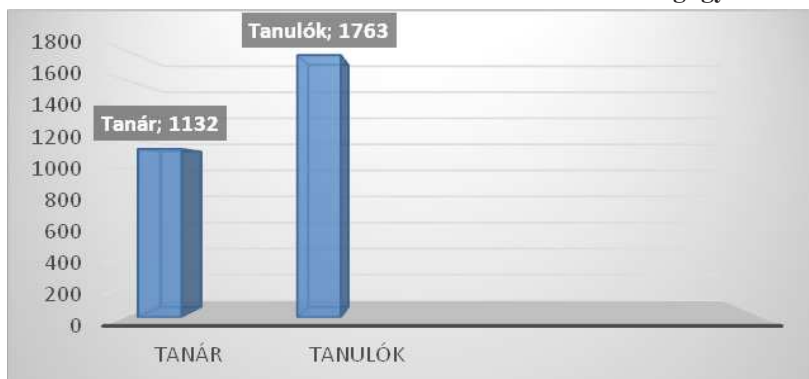
A megfigyelések eredményeinek elemzését a tanórai beszédfordulók számának vizsgálatával és az elhangzott szavak számának összesítésével kezdtem. Külön kitértem a tanár és a tanulók által használt szavak számára a tanórákon.

A tanórai beszédfordulók számának vizsgálata

A *beszédforduló* olyan diskurzusegységet jelent, amely a beszélőnek a megszólalásától a szóátadásig tart, verbális és nem verbális egyaránt lehet (Hámori 2006, Boronkai 2009, Antalné 2013).

A jegyzőkönyv adatainak elemzése alapján elmondható, hogy a tanulói és tanári beszédfordulók száma az órákon eltérő. Dolgozatomban mind a 6 óra beszédfordulóit külön szemléltetem, a publikáció adta lehetőségek miatt ezekről az adatokról itt egy összesített ábrát közlök.

1. ábra. A tanári és tanulói beszédfordulók száma összesen a megfigyelt órák alatt

Mind az egyes órák adatait elemezve, mind az összesített eredményeket figyelembe véve a különbség a tanári és a tanulói beszédfordulók száma között eléggé szembetűnő, magas verbális tanári aktivitást mutatva. Ugyanezt támasztják alá a hasonló jellegű kutatások is (vö. Asztalos 2015).

A tanórán használt szavak száma a tanár és a diákok esetében

A tanórán használt tanári és tanulói szavak számát vizsgálva több esetben említést tesz a szakirodalom a redundanciáról. A redundancia – a tanári és mindennapi beszédben egyaránt megjelenő terjengősség, többszöri ismétlése szavaknak, mondatoknak (Herbszt 2011). Pl.: *A másik: miről szólt a mese? Miről szólt a mese, hadd halljam! Miről szólt?*

A tanári redundancia sok tényezőtől függhet: a tanulók életkorától (fiatalabb tanulóknál indokolt lehet, mivel a koncentrációs készség az életkorral fejlődik), a tananyag bonyolultságától (többszöri elhangzás biztosíthatja a teljesebb megértést), tanulók képességeitől (lehetséges, némelyek megértési képességei gyengébbek, többszöri ismétlés segíthet, időt adhat az információfeldolgozásra) stb. A redundancia lehet indokolt is a tanár részéről (Herbszt 2011).

A redundancia jelensége az általam elemzett órákon szintén megfigyelhető, oka többnyire nem a bonyolult kérdésfeltevéssel vagy tananyaggal magyarázható, sokkal inkább:

- a tanulók életkorából adódóan a koncentráció, a figyelem fenntartására, pl.: „*Na, figyeljünk ide! Ki vagyok én? Mondjátok meg nekem, melyik olvasmányból jöttem, ki vagyok én? Figyelj!*”,
- vagy leggyakrabban a válaszadás ösztönzésére irányul (a válaszadást segítő kérdésekkel, amikor feltételezhetően nem értik a kérdést/nehezen jut eszükbe a válasz/nem motiváltak a válaszadásra). Pl.: „*Ki küldte? Kinek a zászlaja alatt? Azt is beírtuk! Kinek a zászlaja alatt? Na, ki ment beszédni a... mit szedett be?*”

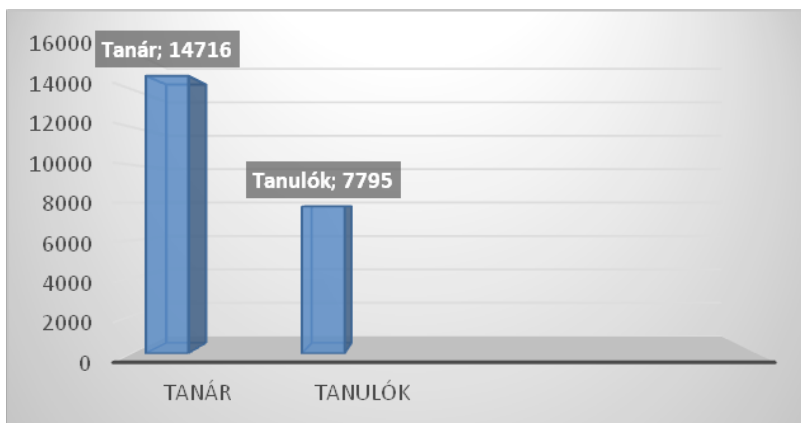
Lényegesnek tartottam erre a jelenségre kitérni, mivel a tanári és tanulói megszólalások során a használt szavak számában megjelenő jelentős eltérésben a tanári redundancia is nagy szerepet játszhat (vö. Herbszt 2011).

A diagramon (2. ábra) jól látható, hogy a tanár szavainak száma jóval magasabb, mint a gyerekéké. A fent említett redundancia mellett érdemes megemlíteni aényt, miszerint olvasásórákról van szó, tehát a bemutató olvasás nagyban növeli az aránytalanságot. Ezt az eltérést a tanár játékos olvastatással próbálta csökkenteni. Ezzel a tanár a tanulói megszólalások számát igyekezett emelni, míg a sajátját csökkentheti: egy mondatot fel-

olvasott, melyhez két tanulói megszólalás, felolvasás párosult. A szakirodalmi adatok is alátámasztják, hogy különböző játékos módszerek alkalmazásával a tanulók figyelve könnyebben ébren tartható, és a frontális szervezésű óra színvonala, érdekességi szintje emelhető (Antalné-Raátz 2002, Antalné 2008).

A nagyarányú eltérés oka továbbá a két mutató között a tanulók szavainak megismétlése válaszádkor a tanár részéről. Mivel kisgyerekekről van szó, indokolt lehet a válaszok egy részének megismétlése, illetve kiegészítése. Ez segíthet abban, hogy a tanulóknál jobban rögzüljön a tananyag, az kiegészüljön a tanár gondolataival. Emellett a tanulói válaszok korrekciója is szerepet játszhat (Herbszt 2011).

2. ábra. A tanár és tanulók által használt szavak száma összesen a tanórákon

Az ábrán láthatjuk, a tanár és a gyerekek hány szót használtak összesen a hat tanóra során. A tanítási órák alatt a tanár és a tanulók közötti kommunikáció során a szóhasználat mennyiségileg aránytalanul eltérőnek bizonyult. A beszédfordulók számát is figyelembe véve az adatok alátámasztják azt a feltételezést, hogy a frontálisan megszervezett órátípus során aránytalanul magas a tanári megszólalások száma és mennyisége a tanulói megszólalások számához és mennyiségéhez képest (vö. Herbszt 2008, Sáfrányné 2016a).

A tanórai kommunikáció vizsgálata a csoportos és páros munkaszervezésű órákon

Kiscsoportos szervezési mód esetében a tanulók 3–6 fős csoportokra bontva oldják meg az óra feladatait (Falus 2003). Mivel a 3. B osztály tizenkét főből állt, így három négyfős csoportot alkottak a tanulók. A páros mun-

kaszervezés esetében értelemszerűen párokba szerveződtek. A 3. A osztály létszáma nyolc fő volt, így négy párra oszlott fel az osztály.

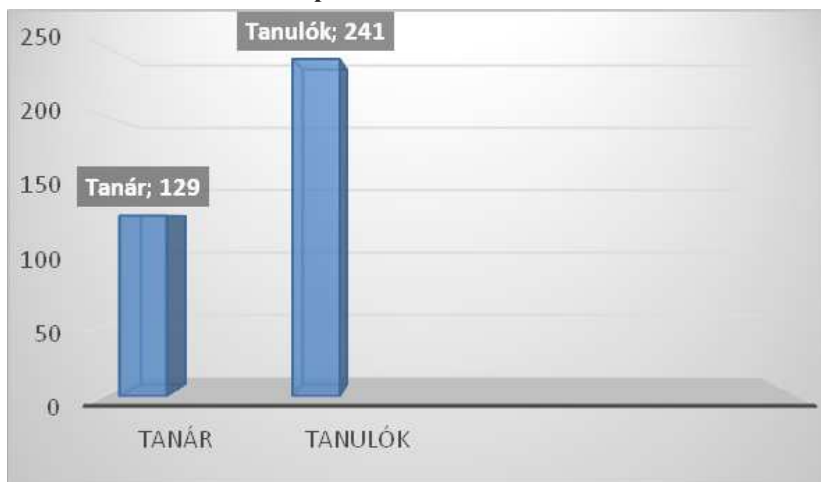
Mindkét munkaformáról elmondható, hogy a tanulók közötti kommunikációt segíti, mivel együttes munkát, folyamatos egyeztetést igényel. Az osztály részekre bontása során figyelembe vettem, hogy mind a kiscsoportok, mind a párok kialakítására az óra céljának megfelelően többféle módszer alkalmazható (Falus 2003). Jómagam célszerűnek láttam játékosan megszervezni az osztálybontást, így a gyerekek által kihúzott képrészletek összeillesztésével találták meg társaikat/társukat.

A tanórai beszédfordulók számának vizsgálata

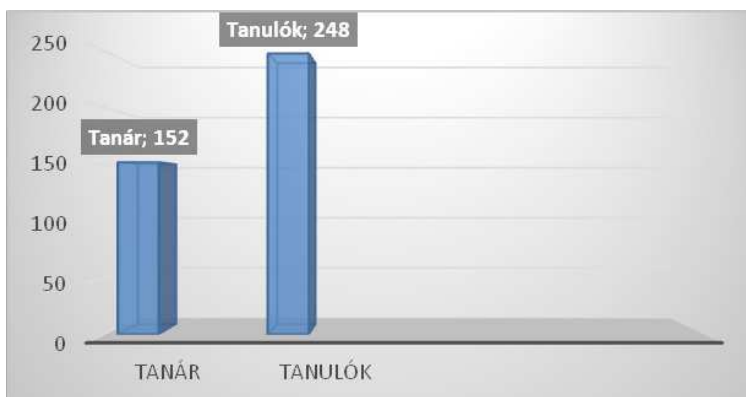
A páros és a kiscsoportos munkaszervezésű tanórák elemzésekor megfigyelhető, hogy a tanári beszédfordulók számát nagyban befolyásolja a tanár irányító szerepe a tanóra folyamán. Ezalatt azt értem, hogy mind a tanórai feladatok indítása, mind azok részegységeinek, elvégzési moduljainak instruálása tanári feladat (vö. Sáfrányné 2016b, Sáfrányné 2016c).

A tantermi tevékenységek során a tanórai feladatok megbeszélése okán én is többször átvettem a szót, a tanulói beszédfordulók száma viszont ennek ellenére – ahogy azt a 3. és a 4. ábra is jól szemlélteti – magasabb. Ez a különbség adódhat abból, hogy a tanulók az óra nagy részében csoportban, párban dolgoztak, továbbá abból, hogy – mindkét óra esetében – tudatosan törekedtem arra, hogy a tanulók az óra folyamán aktívak legyenek, figyelmük és lelkesedésük ne lankadjon. Ennek pedig az a legjobb módja, ha a tanulók folyamatosan lehetőséget kapnak a megszólalásra.

3. ábra. Tanár és tanulók megszólalásainak száma a kiscsoportos szervezésű tanórán

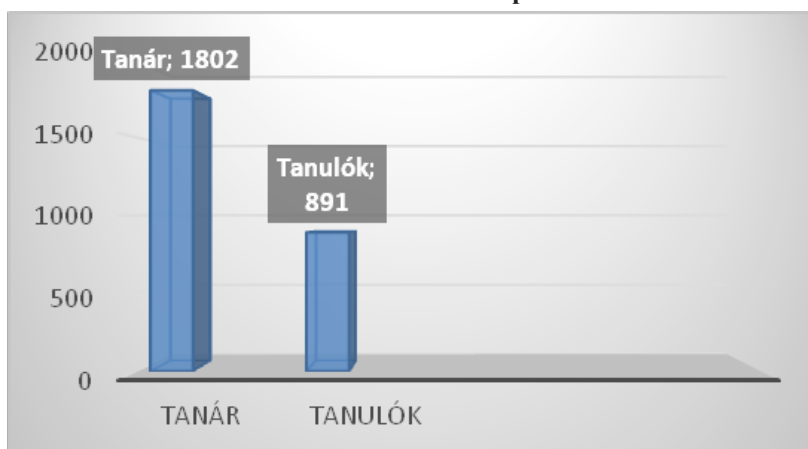
4. ábra. Tanár és tanulók megszólalásainak száma a páros szervezésű tanórán

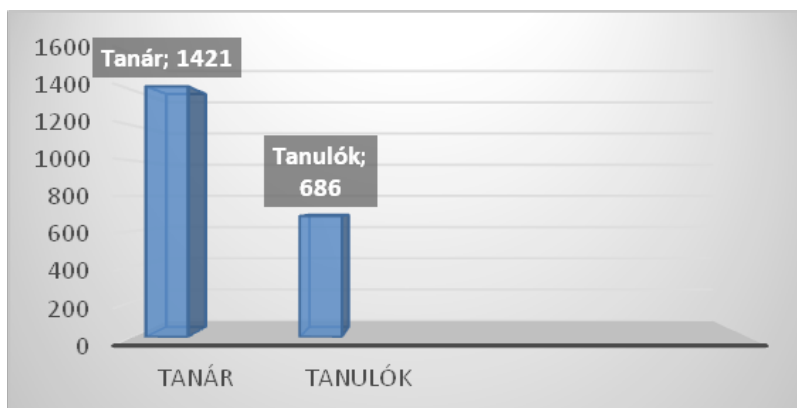
A tanórán használt szavak száma a tanár és a diákok esetében

Az általam levezetett tanórákon igyekeztem elősegíteni a tanulók minél teljesebb, árnyaltabb önkifejezését. Elmondható, hogy az együttműködés érdekében a tanulóknak megbeszéléseket, diskurzusokat kellett folytatniuk egymás között is, így nem csupán az osztálytermi felszólalások alkalmával jutottak szóhoz. Mindezeket azonban csak saját tapasztalataim alapján mondhatom el, adatokkal nem sikerült alátámasztanom, mivel az elemzést, a szavak számának összesítését (5., 6. ábra) befolyásolta, hogy a tanulók egymás közti megszólalásait a hangfelvételen nem sikerült rögzíteni. A táblázat így a csoportmunka és párban folyó munka során elhangzott szavak számát nem tartalmazza. Hipotézisemnek azt a részét, hogy a csoportos, páros munka során több szót használnak a gyerekek, adatokkal nem sikerült alátámasztanom.

5. ábra. Tanár és tanulók szavainak száma a kics csoportos munkaszervezésű tanórán

6. ábra. Tanár és tanuló szavainak száma a páros munkaszervezésű tanórán

Összegzés

A tanulmányban a kommunikációs kompetencia fejlesztési lehetőségeit próbálom feltérképezni a különböző óraszervezési stratégiák keretein belül. A tanórákon megvalósuló beszédtevékenységet a hasonló jellegű kutatások során használt elemzési szempontok szerint vizsgáltam. A hat megfigyelt és a két általam levezetett tanítási óra lejegyzett hanganyagát elemezve beigazolódott azon feltevésem, hogy a frontális munkaszervezésű tanóra kevesebb megszólalási lehetőséget ad az egyes tanulók számára, ezzel párhuzamosan aránytalanul magas a tanári megszólalások száma. Bár az adatok a vizsgálatban résztvevők kis létszáma miatt nem tekinthetők relevánsnak, alátámasztják a hasonló jellegű kutatások adatait.

Hipotézisemnek azon részét, mely azt támasztaná alá, hogy csoportos munkaforma jobban fejleszti a tanulók beszédképességét, csak részben sikerült tényekkel alátámasztanom, mert a tanulók több megszólalásának lehetősége beigazolódott, ugyanakkor a nagyobb mennyiségű szóhasználat nem. Mindez a vizsgálat körülményeinek, szempontjainak átgondolását feltételezi, illetve további kutatási szempontokat ad, pl. a tanórán használt szavak mennyiségi vizsgálatán túl azok minőségi vizsgálatát is, valamint a csoportmunka keretében megnyilvánuló szóhasználat vizsgálatát.

Hivatkozott irodalom

- Antalné Szabó Á. (2013): A tanulásalapú anyanyelvi nevelés. *Anyanyelv-pedagógia* 2013(4).
- Antalné Szabó Á. (2009): A tanári instrukciók grammatikája. In: Keszler Borbála – Tátrai Szilárd (szerk.) *Diskurzus a grammatikában – grammatika a diskurzusban*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- Antalné Szabó Á. (2005): A tanári beszéd kérdésalakzatai II. *Magyar Nyelvőr*, 2005(3).
- Asztalos A. (2015): A tanórai beszédfejlesztést támogató óratervezési stratégiák. *Anyanyelv-pedagógia* 2015(2).
- ÉKSz. 2003. = *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó. pp. 726–727.
- Érsök N. Á. (2006): Szóbeliség és/vagy írásbeliség. *Magyar Nyelvőr* pp. 165–76.
- Falus I. szerk. (2003): *Didaktika*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Gósy M. (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Herbszt M. (2011): *A tanári beszédviselkedés jellemzői*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem.
- Hámori Á. (2006): A társalgási műfajokról. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) *Szöveg és típus*. Budapest, Tinta Könyvkiadó. pp. 157–181.
- Horányi Ö. (2001): A kommunikációról. In: Béres István–Horányi Özséb (szerk.) *Társadalmi kommunikáció*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Horváthné Zilahy Á. (2004): Hatékony tanulás. *Új Pedagógiai Szemle* 2004(12).
- Lakatosné Török E. – Kárpáti A. (2009): Az informatikai kompetencia, a pedagógiai gyakorlat és az innovációs sikeresség összefüggései az európai digitális tananyagportál magyar kipróbálói csoportjában. *Magyar Pedagógia* 109 (3) pp. 227–259.
- N. Kollár K. – Szabó É. (2004): *Pszichológia pedagógusoknak*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Nagy J. (2000): *XXI. század és nevelés*. Budapest, Osiris Kiadó.
- NAT 2012. Nemzeti alaptanterv, 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. In: *Magyar Közlöny* 66. szám, Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó (2012. június 4.).
- Raátz J. (2005): A beszédfajták. In: Róka Jolán (szerk.) *Szónoklatok nagykönyve iskolaigazgatóknak*. Budapest, Raabe Kiadó. pp. 1–24.
- Sáfrányné Molnár M. (2016): A verbális tanári instrukciók az osztálytermi diskurzusban I. *Anyanyelv-pedagógia* 2016(2).
- Sáfrányné Molnár M. (2016): A verbális tanári instrukciók az osztálytermi diskurzusban II. *Anyanyelv-pedagógia* 2016(3).
- Sáfrányné Molnár M. (2016): A verbális tanári instrukciók az osztálytermi diskurzusban III. *Anyanyelv-pedagógia* 2016(4).
- Szabó G. F. (2010): A kommunikatív kompetencia. *Anyanyelv-pedagógia*, 2010 (2).
- Szebedy T. (2009): Kerekasztal-vita a kompetenciafejlesztésről és a kompetencia alapú oktatásról. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- Szőke-Milinte E. (2012): A kommunikációs kompetencia a 2012-es NAT vitaanyagában. *Anyanyelv-pedagógia*, 2012(2).

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.